

UDK:373.3.091.3:398

Nigora RUZIKULOVA,

Osiyo Xalqaro Universiteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi magistranti
Toshkent shahar Sergeli tumani 317-IDUM boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi
E-mail: temurmaliq_murotov@mail.ru

PhD G'.Otamurodov taqrizi asosida

BOSHLANG'ICH SINFLARDA XALQ OG'ZAKI IJODI JANRLARINI INNOVATSION O'QITISHNI YAHSHILASH YO'LLARI

Аннотация

Boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodi janrlarini o'qish savodxonligi darslarida krossvord usuli yordamida online va tarqatma materiallar ko'rinishida olib borish bolalarning baholarini yuqori darajaga ko'tarilishiga olib keldi.

Kalit so'zlar: Ertak, topishmoq, maqol, tez aytish, masal, hikoya, krossvord, folklor.

ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕПОДАВАНИЯ ЖАНРОВ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация

В начальном образовании использование электронных и раздаточных кроссворд материалов на занятиях по чтению фольклорных жанров привело к высокому уровню оценок детей.

Ключевые слова: Сказка, загадка, пословица, скороговорка, притча, рассказ, кроссворд, фольклор.

WAYS TO OPTIMIZE INNOVATIVE TEACHING OF FOLK ART GENRES IN PRIMARY SCHOOL

Annotation

In elementary education, the use of online and handout materials in the reading literacy classes of folklore genres led to a high level of children's grades.

Key words: Tale, riddle, proverb, quick telling, parable, story, crossword, folklore.

Kirish. O'zbekiston Respublikasida fuqarolik jamiyati va demokratik davlat qurish maqsad qilingan va bu jarayon amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda yoshlarning o'rni va roli alohida ahamiyatga ega. Yoshlar, bizning kelajagimiz uchun muhim bo'lib, avlodlardan qolgan muqaddas yurtimizni rivojlantirish, ilg'or davlatlar darajasiga olib chiqarishga bog'liqdir. Xalqimizning ko'p asrlik tarixiy, madaniy, diniy, adabiy merosini baholashda umumbashariy qadriyatlar nuqtai nazaridan o'zgarishlar ro'y berdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2017-yil, 12-yanvarda qabul qilgan "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi farmoyishi yoshlar adabiyotini rivojlantirishni yuqori baholadi. Bu vazifalarni amalga oshirish orqali, O'zbekiston bolalarining adabiyotini rivojlantirish va ularga jahon darajasida o'rin olishda, bolalar adabiyoti vakillarining ijodini monografik tarzda o'rganish, ularning mukammal ijodiy portretlarini yaratish bevosita bog'liqdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'lim-tarbiya berishda asosiy qismi, o'qish darslarida amalga oshiriladi. "O'qish savodxonligi" darsligi, Davlat ta'limi standartlariga muvofiq, "O'qish va nutq o'stirish" dasturining asosiy konsepsiyasiga asoslangan. Bu darslikda, g'oyaviy, tematik, estetik, va mavsumiy tizimlar foydalaniladi va bolaning tevarak atrofdagi voqelikni tushunishga yordam beradi.

Darsliklar o'quvchilar uchun xalq og'zaki ijodiyoti namunalari ham e'tiroz beradi. Bu ijodiyot asarlariga tushuntirilgan dastlabki saboqlar o'quvchilar uchun tartib-intizom va mas'uliyatni o'rgatishda yordam beradi. Ammo bu masalalar o'quvchilar uchun mustaqil va tashabbusli bo'lishga to'g'ri keladi. Ular sport o'yinlarini, ayniqsa, masobaqa elementlarining bo'lishini yaxshi ko'radilar. Bu sababli, o'qituvchilar o'quvchilarni belgilangan o'yin qoidalarini qat'iy bajarish va o'yinlarda qaror qabul qilish uchun o'rgatishlari kerak. Bu o'yinlar o'quvchilarda tezlik, chaqqonlik, harakatchanlik, va mustaqillikning rivojlanishida katta ahamiyatga ega. O'yinlarni o'rganish jarayonida o'qituvchilar bolalarning o'yinlariga qiziqish bilan qarashadi.

Rasm №1. Xalq og'zaki ijodi janrlari xususiyatlari

Xalq og'zaki ijodi uzoq asrlar davomida shakllangan ajdod-avlodlarning axloqiy, ma'rifiy shakllanishi va kamolotida muhim o'rin egallab kelgan. Bu ijodiyolr inson hayotidagi ahamiyatini hamda Vatanni mustahkamlashga,

xalqni birlashtirishga xizmat qilgan. O'quvchilarni mehr-muhabbat ruhida tarbiyalash insoniyat va insoniy

Tadqiqot maqsadi: boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi asarlarini o'rganish usullarini yaxshilash va boshlang'ich sinf o'quvchilarga bu asarlar bilan ta'lim

berishga oid tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning vazifalari: Oldimizga quyidagi vazifalarni quydik.

-Boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi janrlarini o'qish orqali o'quvchilarni vatanparvar, mard va jasur, sadoqatli va kamtar, tadbirkor va ziyarak inson ruhida tarbiyalash masalasini yoritib berish.

-O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodi janrlarini krossvord ko'rinishida o'tishni o'rganish.

Natijalar. Men ilmiy rahbarim maslahatlari va ko'rsatmalari bilan 317-IDUM dagi barcha sinflarda o'ziga mos barcha boshlang'ich sinflarda jami 16 ta sinflarda "O'qish savodxonligi" fanidan Xalq og'zaki ijodi janrlaridan krossvord ko'rinishida tatqiqot ihsarlari olib borildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki dars jarayonlariga turli xildagi innovasion dars ishlanmalar va metodlardan foydalanish o'zining yuqori natijalarini berdi.

Diagramma №1. Birinchi sinflar bo'yicha olingan natijalar

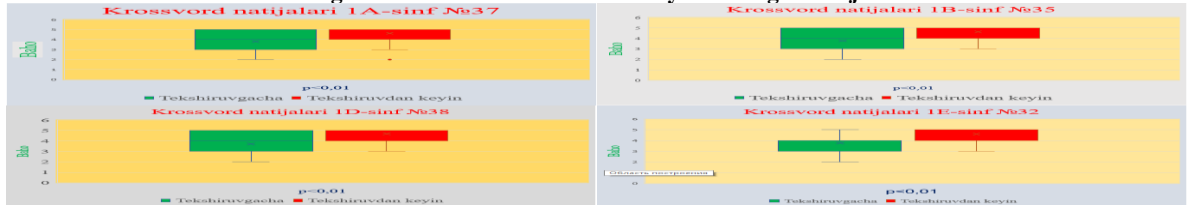

Diagramma №1. Ikkinchi sinflar bo'yicha olingan natijalar

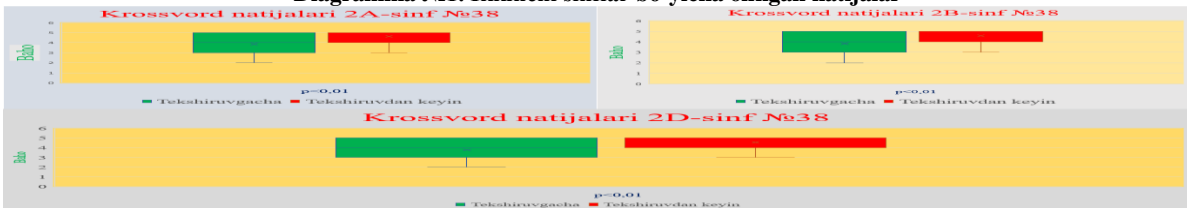

Diagramma №3. Uchunchi sinflar bo'yicha olingan natijalar

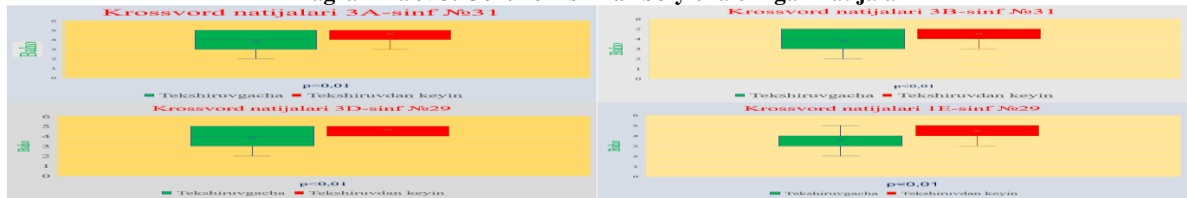

Diagramma №4. To'rtinchi sinflar bo'yicha olingan natijalar

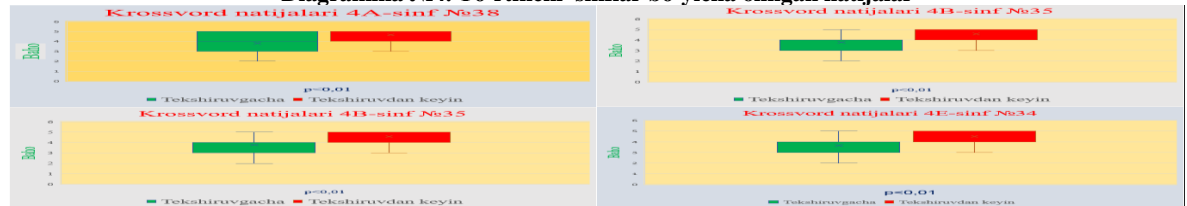
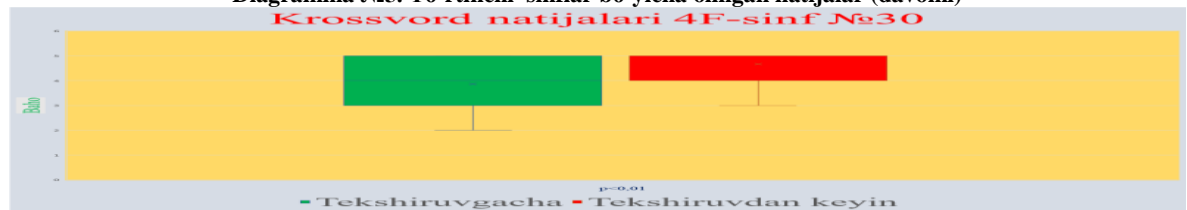
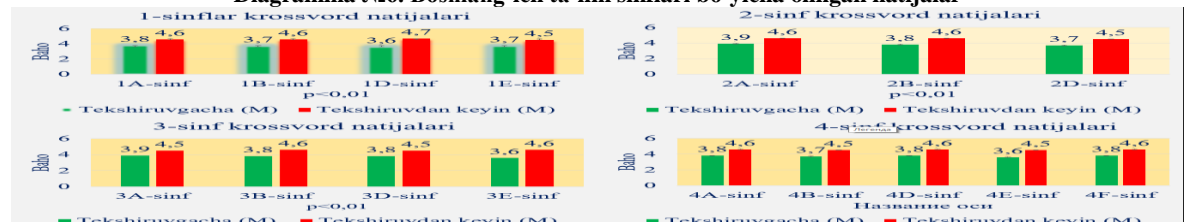

Diagramma №5. To'rtinchi sinflar bo'yicha olingan natijalar (davomi)

Shu natijalardan kelib chiqib sinflar kesimida quyidagicha natijalarda ko'rinishda.

Diagramma №6. Boshlang'ich ta'lim sinflari bo'yicha olingan natijalar

Muhokamalar. Shu bilan birga o'quvchilar krossvordga darsdan keyin ota va onalarini ko'magida online kirish uchun silkalari orqali bajardilar, silkalari telegram tarmog'i orqali ota va onalar guruhiga yuborildi va bularni sinfda materiallarni chop qilgan ko'rinishda ham o'tqazim mumkin bo'ldi. Bu ko'rinishdagi izlanishlar dars jarayoniga bolasi bilan birgalikda yuqori darajadagi ota va onalarni ham qiziqishini ortirdi, ular bolalariga texnik jihatdan katta ko'mak

berishdi. Olingan natijalarga etibor qaratilsa o'quvchilar utilgan darslar yuzasidan yuqori darajadagi tayyorgarlikni va xotirani mustaxkamlash uchun utilgan mavzularni qaytarib o'qisha to'g'ri keldi. Bu esa darslarni effektivligini yanada oshirdi. Shularni alohida takidlash kerakki oladigan baholari past darajadagi bolalarda ham yuqori darajadagi intellektual salohiyalarini, xotirasini, qiziquvchanligini oshdi. Bu, ularning fikrini bayon etish, muhokama qilish va yangi fikrlar o'rganish

imkoniyatlarini rivojlantiradi va unda ular noto'g'ri fikrlarni qondirishlariga imkon beradi. topish, haqiqat va fantastik dunyolarda o'zlarini

Rasm №2. Xalq og'zaki ijodi janrlari

Natijalar shuni ko'rsatmoqdaki bu bolalarni intellektual salohiyatini, xotirasini va baholarini 20,1% ga ko'tarilishiga olib keldi.

Jadval №1. 317-IDUM Boshlang'ich sinflarda "O'qish savodxonligi" fanidan Xalq og'zaki ijodi janrlaridan olingan Krossvord natijalarini to'liq holatdagi ko'rinishi

№	Sinf	Bolalar soni	Arithmetical mean (M) Tekshiruvgacha	Standard Deviation (SD) Tekshiruvgacha	Arithmetical mean (M) Tekshiruvdan keyin	Standard Deviation (SD) Tekshiruvdan keyin	E-sputnepatit Chislo/anna	p
1	1A	37	3,810811	0,995485	4,621622	0,681149	4,3	p<0,01
2	1B	35	3,771429	1,031439	4,628571	0,598317	4,3	p<0,01
3	1D	38	3,675676	1,072968	4,648649	0,529785	4,9	p<0,01
4	1E	32	3,78125	0,97499	4,59375	0,614837	4,1	p<0,01
5	2A	38	3,864865	0,947575	4,621622	0,594014	4,2	p<0,01
6	2B	38	3,842105	0,945153	4,578947	0,598718	4,1	p<0,01
7	2D	38	3,756757	1,002518	4,540541	0,610827	4,3	p<0,01
8	3A	31	3,870968	1,024433	4,645161	0,608188	3,7	p<0,01
9	3B	31	3,806452	0,980454	4,516129	0,676805	3,4	p<0,01
10	3D	29	3,827586	1,037475	4,655172	0,483725	4	p<0,01
11	3E	29	3,655172	1,009804	4,482759	0,687682	3,7	p<0,01
12	4A	38	3,789474	0,967179	4,657895	0,587661	4,8	p<0,01
13	4B	35	3,771429	0,942016	4,571429	4,571429	4,2	p<0,01
14	4D	34	3,823529	0,999108	4,647059	0,485071	4,4	p<0,01
15	4E	34	3,647059	0,949716	4,5	0,662868	4,5	p<0,01
16	4F	30	3,866667	1,041661	4,666667	0,606478	3,6	p<0,01

O'quvchilarga darslarni krossvord ko'rinishida taqdim etish bir nechta foyda bardi:

O'quvchilarning aktiv qatnashishi: Krossvordlar o'quvchilarning aktiv qatnashishini rag'batlantirdi. Ular savollar va javoblar orqali dars mavzularini o'rganish va tasdiqlash orqali jiddiy ishtirok qilishdi.

Ertak bo'lish va motivatsiyani oshirish: Krossvordlar o'quvchilarning o'rganishni va ma'lumotlarini sinash, bu esa ularning motivatsiyasini oshirishga yordam berdi. Yangi savollar va o'quvchilarning ishtirok etishlari ularni o'zlarini rivojlantirishga qo'llanadi.

Tahlil qilish va muhokama qilish: Krossvordlar o'quvchilarga dars mavzularini tahlil qilish va muhokama qilish imkoniyatini berdi. Ular savollar va javoblar orqali o'quvchilarning ma'lumotlarini sinab ko'rish, o'rganishni tahlil qilish, va darsning muhokama qilish uchun yaxshi tayyorgarlikni keltiradi.

Muammolar yechish va fikrlash ko'nikmalarini oshirish: Krossvordlar o'quvchilarga muammolarni hal qilish va fikrlash ko'nikmalarini oshirishga yordam berdi. Ular tushuntirish, tahlil qilish va javobni topish orqali muammolarni yechishning muhim asoslari va tushunchalarini oshirishlari mumkin.

Ko'nikma va tushunchalarni tiklash: Krossvordlar o'quvchilarga dars mavzulari, so'zlar va tushunchalar bo'yicha ko'nikma olishga yordam berdi. Ular so'zlar va

mazmunlar orqali dars ma'lumotlarini tiklash va ta'minlash orqali o'quvchilarning tushunchalarini rivojlantirishlari mumkin.

O'quvchilarning ishtirok etish va qo'llanishini rag'batlantirish: Krossvordlar o'quvchilarning darslarga qatnashish va qo'llanishini rag'batlantiradi. Ular o'zlarining savollar va javoblarini qo'llash orqali ma'lumotlarini sinash, o'rganish va ishtirok etishlari uchun motivatsiyalashadi.

O'rganish va yadlashni oshirish: Krossvordlar o'quvchilarning o'rganishni va yadlashni oshirishga yordam berdi. Ular dars mavzularini, so'zlarini va tushunchalarni yodlash, muammolar va masalalarni hal qilish, va dars mavzulari bo'yicha tahlil qilishga imkon beradi.

Barcha bu afzalliklar natijasida, krossvordlar o'quvchilarning darslardan samaraliroq foydalanishiga, motivatsiyasini oshirish va o'rganishni oshirishga yordam beradi. O'quvchilar hamkorlik, fikrlash va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ma'lumotlarini o'rganishlari uchun ilg'or bo'ladi.

Xulosalar. Olingan natijalar va ularni muhokamasidan so'ng qo'yidagi xulosalarga kelish mumkin.

1. Bu janrlar o'zbek xalq og'zaki ijodining bog'liq tarbiya vositalari sifatida katta ahamiyatga ega. Ularda ko'rinadigan matallar, hikmatlar, qayroqi so'zlar, tez aytishlar,

va aforistik iboralar o'quvchilarga ma'naviy-axloqiy fazilatlarini tushuntirishda va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu janrlar o'quvchilarni turli muammolar va maqollar orqali o'ylash, tushunish va gaplashishda o'rgatadi. Shuningdek, ular o'quvchilarga odob-ahloqiyat, do'stlik, hamjinslik, hurmat, sabr, va boshqa insoniy qadriyatlarini o'rgatishda ham muhim vazifani bajaradilar.

2. O'zbek xalq og'zaki ijodining namunalari o'quvchilarga vatanga, xalqiga, mehnatga, tabiatga, kattalarga, ota-onaga, boshqalarga va o'z-o'ziga nisbatan axloqiy munosabatda bo'lishini tarbiyalash imkoniyatiga ega. Bu asarlar o'quvchilarga qadr-qimmatni, odob-ahloqiyatni, jamiyat bilan muomala qilishni o'rgatishda muhim vazifani bajaradi. Bular jamiyatning asosiy qiymatlarini o'quvchilarga o'rgatishda muhim vositalardir.

3. Boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodi janrlaridan krossvordlar dars jarayonlarida olib borish o'quvchilarning darslardan samaraliroq foydalanishiga, motivatsiyasini oshirish va o'rganishni oshirishga yordam berdi. O'quvchilar hamkorlik, fikrlash va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ma'lumotlarini o'rganishlari uchun ilg'or bo'ldi. Natijalar shuni ko'rsatmoqdaki bu bolalarni baholarini 20,1% ga ko'tarilishiga olib keldi.

4. Biz ushbu tatqiqod ishida muammoning barcha jihatarini yorita oldik deya olmaymiz. Chunki bunga uning hajmi yetarli darajada imkon bermaydi. Keyingi ijodiy ishlarimizda bu muammo ustida yanada kengroq va chuqurroq ish olib borish niyatidamiz.

ADABIYOTLAR

1. Aydarova U.B. "O'qish savodxonligi". 1-sinf uchun darslik. 1,2-qism. Toshkent: Navda Edutainment, 2023.
2. Aydarova U.B. "O'qish savodxonligi". 2-sinf uchun darslik. 1,2,3,4-qism. Toshkent: Navda Edutainment, 2023.
3. Aydarova U.B. "O'qish savodxonligi". 3-sinf uchun darslik. 1,2,3,4-qism. Toshkent: Navda Edutainment, 2023.
4. Aydarova U.B., Azizova N.K.. "O'qish savodxonligi". 4-sinf uchun darslik. 1,2,3,4-qismlar. Toshkent: Navda Edutainment, 2023.